

Wersja w języku polskim – obowiązującym dokumentem przyjętym przez Komitet Światowego Dziedzictwa jest wersja w języku angielskim.

Hala Stulecia we Wrocławiu

Decyzja: 38COM 8E

Retrospektywne orzeczenie wyjątkowej uniwersalnej wartości

Krótki opis

Hala Stulecia we Wrocławiu, kamień milowy w historii architektury żelbetowej, została wzniesiona w latach 1911-1913 przez architekta Maxa Berga. Hala w rzucie ma kształt symetrycznego czteroliścia z ogromnym okrągłym pomieszczeniem centralnym, nakrytym żebrową kopułą zwieńczoną latarnią. Jej wnętrze może pomieścić do 10 000 osób.

Hala Stulecia to wybitny przykład wczesnego modernizmu i innowacyjnego wykorzystania konstrukcji żelbetowych w budownictwie. W momencie budowy była to największa wzniesiona dotychczas kopuła z żelbetu na świecie. Odegrała znaczącą rolę w stworzeniu nowego rozwiązania technologicznego o wysokiej wartości estetycznej, które stało się ważnym punktem odniesienia w projektowaniu przestrzeni publicznych oraz w dalszej ewolucji tej technologii. Budynek nawiązuje do form historycznych, a zarazem jest pionierskim dziełem odpowiadającym na kształtujące się potrzeby społeczne, które obejmowały funkcje takie jak: sala zgromadzeń, sala widowiskowa, przestrzeń wystawiennicza czy miejsce wydarzeń sportowych. Budowla stanowi znaczący przełom w historii współczesnej architektury.

Tereny Wystawowe, których głównym elementem jest zlokalizowana na przecięciu głównych osi kompozycyjnych Hala Stulecia, stanowią integralną całość przestrzenną. Zostały one zaprojektowane wspólnie przez Maxa Berga i Hansa Poelziga. Po zachodniej stronie Hali Stulecia znajduje się monumentalny plac wzorowany na starożytnym forum, poprzedzony wzniesioną w 1925 r. kolumnadą wejścia głównego. Po północnej stronie placu mieści się Pawilon Wystawy Historyczno-Artystycznej, znany pod nazwą Pawilonu Czterech Kopuł, wzniesiony w latach 1912-1913 wg projektu Hansa Poelziga. W północnej części Terenów Wystawowych znajduje się betonowa pergola otaczająca staw. Od Hali Stulecia oddziela ją budynek mieszczący restaurację z otwartym tarasem.

W projekcie Terenów Wystawowych połączono nowe elementy z południową częścią XIX-wiecznego Parku Szczytnickiego, wykorzystaną do prezentacji tematycznych ekspozycji ogrodowych, których przykładem jest Ogród Japoński oraz czasowej Wystawy Sztuki Cmentarnej, której pozostałością jest XVIII-wieczny drewniany kościół, przeniesiony tu z Górnego Śląska w 1912 roku.

Kryterium I

Hala Stulecia we Wrocławiu to przykład kreatywności i innowacji w zakresie rozwoju technologii budowy wielkoprzestrzennych konstrukcji żelbetowych. Hala Stulecia zajmuje kluczową pozycję w ewolucji metod wzmacniających w architekturze i stanowi jeden z punktów kulminacyjnych w historii zastosowania metalu we wzmacnianiu konstrukcji.

Kryterium II

Hala Stulecia to pionierskie dzieło inżynierii i architektury modernistycznej, odzwierciedlające istotną wymianę wpływów na początku XX w., stanowiące kluczowy punkt odniesienia w późniejszym rozwoju konstrukcji żelbetowych.

Kryterium IV

Stanowiąca część wrocławskich Terenów Wystawowych Hala Stulecia to wyjątkowy przykład modernistycznej architektury rekreacyjnej, która służyła wielu celom, od organizacji konferencji i wystaw, poprzez koncerty, po spektakle teatralne i operowe.

Integralność

Tereny Wystawowe wraz z Halą Stulecia zachowały swoją integralność kompozycyjną w granicach dobra. Jako całość zachowały strukturalną i wizualną integralność. Także sposób użytkowania Terenów Wystawowych pozostaje zgodny z pierwotnie zamierzonymi funkcjami.

Od czasu wzniesienia Hala pozostaje w pełni kompletna i oryginalna pod względem konstrukcji i użytych materiałów. Budynek przeszedł szereg remontów, mających na celu utrzymanie go w odpowiednim stanie technicznym oraz wymianę instalacji zgodnie z obowiązującymi normami bezpieczeństwa dla obiektów użyteczności publicznej.

W granicach dobra znajduje się cała zachowana centralna część Terenów Wystawowych. Po zakończeniu Wystawy Stulecia w 1913 roku, usunięte zostały czasowe elementy architektoniczne oraz sezonowe nasadzenia ogrodowe. Niektóre stałe konstrukcje, takie jak, dach kolumnady wejścia głównego czy budynek restauracyjny z otwartym tarasem, zostały zniszczone w wyniku II wojny światowej.

Pomimo pewnych strat Tereny Wystawowe zachowały najważniejsze elementy umiejscowione przy dwóch głównych osiach kompozycyjnych: Halę Stulecia, Pawilon Czterech Kopuł, kolumnadę wejścia głównego i pergolę wraz ze stawem. Zachowany jest Ogród Japoński oraz drewniany barokowy kościół.

W 1948 roku kompozycja Terenów Wystawowych została uzupełniona stalową iglicą projektu Stanisława Hempla, którą umieszczono pośrodku „forum”.

Wszystkie inwestycje planowane na terenie dobra i jego strefy buforowej wymagają wnikliwego przeanalizowania, aby uniknąć ich niekorzystnego wpływu na Wyjątkową Uniwersalną Wartość dobra.

Autentyczność

Hala Stulecia oraz Tereny Wystawowe w granicach wpisu zachowały oryginalny spójny układ przestrzenny oraz stałe elementy kompozycji. Hala Stulecia jest budowlą w pełni autentyczną pod względem formy architektonicznej, specyficznej techniki budowy oraz materiałów. Budynek znajduje się w dobrym stanie, po przeprowadzonych pracach renowacyjnych, mających na celu konserwację oraz funkcjonalną i techniczną modernizację.

Pozostałe obiekty kompleksu wystawowego charakteryzują się zróżnicowanym stanem technicznym i zachowania substancji zabytkowej. Dobro jest wykorzystywane zgodnie z pierwotnie zamierzonymi funkcjami.

Ochrona i zarządzanie

Cały obszar dobra (36,69 ha) objęty jest ochroną prawną na mocy przepisów o ochronie zabytków, których realizację prowadzą państwowe i samorządowe służby konserwatorskie.

Uzupełnieniem systemu ochrony prawnej obszaru są wieloletnie działania samorządu lokalnego, dzięki którym cały obszar w strefie buforowej (189,68 ha) został objęty miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego chroniącymi obszar dobra na poziomie prawa miejscowego zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Wszystkie prace konserwatorskie i inwestycyjne poprzedzane są stosownymi studiami historycznymi i badaniami oraz analizami środowiskowymi uwzględniającymi kontekst przestrzenny. Działania te wymagają każdorazowo zatwierdzenia programu prac i stosownego pozwolenia ze strony służb konserwatorskich.

Obszar dobra pozostaje w gestii kilku podmiotów prawnych o różnym profilu działalności, w związku z czym poszczególne budynki i przestrzenie pełnią zróżnicowane funkcje. Główna część kompleksu Hali Stulecia pełni funkcję centrum wystawienniczo-konferencyjnego oraz powszechnie dostępnego terenu rekreacyjnego, zgodnie z jej pierwotnym przeznaczeniem.

Wszystkie inwestycje planowane na terenie dobra i jego strefy buforowej muszą być podporządkowane ochronie wyjątkowej uniwersalnej wartości, i zachowaniu jego charakteru i historycznego kontekstu przestrzennego.

Realizacji tego celu będzie służył Plan Zarządzania dla obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa. Celem dokumentu, jest skoordynowanie działań w obszarze zarządzania i monitoringu kompleksu Hali Stulecia i strefy buforowej. Dokument ten zapewni

zrównoważone wykorzystanie i funkcjonowanie całego kompleksu przy uwzględnieniu kwestii społecznych, środowiskowych i ekonomicznych, pełnego wykorzystania potencjału turystycznego i walorów krajobrazowych obiektu i jego otoczenia.